

Орест ДЗЮБАН

ДОКУМЕНТ ПРО АГЕНТУРНУ РОБОТУ СПЕЦСЛУЖБ СРСР ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

"Повідомлення про агентурну роботу НКВД і НКГБ", яке ми публікуємо, висвітлює один з методів більшовицької Росії (т. зв. СРСР), спрямованих на фізичне винищення українського народу в роки Другої світової війни. Документ датований 24 грудня 1944 р. і, вочевидь, був створений після аналізу висновків слідчої роботи Служби Безпеки ОУН. У документі говориться, що збройні дії більшовиків, виконувани величезними за кількістю військовими формуваннями, мали на меті демонструвати час від часу військову міць червоної Росії й стати доказом підривної роботи ворожих агентів у середовищі УПА. На початку зими 1944–1945 рр. "агентурна розробка" як метод отримала особливе значення. Основним напрямом діяльності більшовицьких спецслужб було введення своєї агентури в середовище УПА, починаючи від найнижчої військової одиниці до найвищої. Для своєї "роботи" НКВД використовувало осіб, завербованих під час першої більшовицької окупації західноукраїнських земель у 1939–1941 рр. Як приклад у документі наводиться діяльність М. С. Сидорука – "Івана", агента з 1939 р., який на допиті 14 вересня 1944 р. зізнався у своїх злочинах, вчинених до і під час німецької окупації в районі села Дермань Здолбунівського району Рівненської області. Для боротьби з українським рухом він отримав завдання від начальника НКВД Соловйова зв'язатися з німецькою поліцією. Так, зокрема, у травні 1943 р. він організував напад на присілок Залужжя села Дермань (у документі – Дермань Заслужена). Тоді німцями й угорцями було замучено 64 особи, серед них – старики, жінки й діти¹. Бомбардування села Мости, німецький напад на село Ступно, спалення села Бужі, частини сіл Мізоча і Дерманя – ось перелік його жахливих "подвигів". Очевидно, не без його участі в ніч на 14 листопада 1943 р. німецько-польсько-"козацька" банда в кількості 50 осіб несподівано напала на с. Дермань, пограбувала його й спалила 70 господарств, вбивши при цьому шістьох і поранивши три особи цивільного населення². Слід зазначити, що Дермань – одне з найбільших волинських сіл. Свого часу там розміщувався штаб сотні

УПА³. У Дермані були кравецькі та шевські майстерні, які шили уніформи для бійців УПА. Працювала тут гарбарня й майстерні з ремонту зброї⁴. Тоді ж у селі було й Картографічне бюро УПА, яке фотоспособом розмножувало теренові карти для відділів⁵.

З приходом більшовиків агент "Іван" кілька разів зустрівся з начальником НКВД Соловйовим, отримуючи визнання за проведену агентурну роботу. Незабаром він – керівник агентури в районах Мізоч, Здовбиця (в тексті: "Здовбуш"), Остріг. Жертвами його агентурної роботи на Здолбунівщині стали надрайонні провідники Симеон Лобода та "Чорноморець", районний провідник "Хресний" – всі зі своїми співробітниками, і багато інших відомих та не відомих нам осіб.

У документі також розповідається, якими методами створювалися т. зв. "спецагони", до яких входили колишні члени УПА.

Та, незважаючи на проведену "роботу", на початок 1945 р. спецслужбам червоної Росії так і не вдалося добитися очікуваного результату від своєї агентури. Про це виразно говориться в секретній постанові ЦК КП(б)У від 10 січня 1945 р. "Про посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами в західних областях України": "[...] До цього часу агентурна мережа по боротьбі з бандитизмом малочисельна і особливо малочисельна агентура, що вміє глибоко проникати в націоналістичне підпілля. Застосовувані заходи для її розширення незадовільні. [...]"⁶.

Документ подаємо в зворотному перекладі українською мовою. Згідно з науковими правилами публікації історичних документів, які діють в Україні, застосовано мінімальне виправлення текстів без літературної редакції. Очевидні помилки в тексті виправлено без застережень. Пропуски, що виникли при перекладі російською мовою, окремо обумовлюються в примітках.

ДОКУМЕНТ

До відома провідникам (командним) осередкам (район, сотня).
Постій дня 24/ХІІ-1944 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ про агентурну роботу НКВД і НКГБ

Ми, учасники збройної революційної боротьби свого великого народу, є свідками підлих методів Червоної Москви, направлених на фізичне

³ Сорока С. Підгасцька сотня УПА на Волині. 1943 рік // Літопис УПА. – Т. 5. – С. 149.

⁴ Там само. – С. 151.

⁵ Дольницький А. Договір про ненапад... – С. 56.

⁶ Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. – Київ, 1994. – Книга друга. – С. 594.

¹ Пор.: Дольницький А. Договір про ненапад між УПА й угорською армією // Літопис УПА. – Торонто, 1984. – Т. 5. – С. 56.

² Пор.: Дії українських збройних самооборонних відділів Української Повстанської Армії (УПА) на ОСУЗ // Літопис УПА. – Торонто, 1990. – Т. 2. – С. 184.

винищення українського народу. Безкарний терор, насильство, грабіж, підпали господарств, винищення мирного населення, поголовна мобілізація військовозобов'язаних, вивезення на каторжні роботи в Донбас, сімей у Сибір, жорстокість та знущання, арешти – ось чим воює Москва. Але, видно, невеликих результатів досягають більшовики, коли кидають проти українського революційного руху, здавалось би, нові, а по суті справи, старі, випробувані ще царською Москвою, відомі кочуючому кацапству рафіновані способи. Агентурна робота, провокація, підкуп, нацькування одних проти інших, обіцянка і брехлива пропаганда, що представляє борців-революціонерів, як "бандитів", "українсько-німецьких націоналістів", агентів*.

Слідча робота ще раз доказала, наскільки серйозно, планово й послідовно йде НКГБ до повної ліквідації збройного руху і політично-революційної роботи ОУН. Для сталінського режиму такий політичний збройний рух є дуже небезпечним. НКГБ бачить ясно, що великий і широкий масштаб нашої програми, правильне розуміння й оцінка міжнародного становища, правильне вирішення національних і соціальних проблем нашої революційної організації – дає нам великі перспективи в роботі й успішний для нас результат. Органи НКГБ прийшли до переконання, що ніякі акції збройного характеру з участю кращого озброєння: танків, літаків, терор і фізична сила не зламають українського революційного руху, поки в нас буде віра в перемогу, могутній дух, правильна ідеологія, доки на чолі революційного руху будуть стояти провідники-революціонери, повністю віддані справі революції.

Внаслідок цього ворог перейшов в основному на агентурну розробку загонів УПА й організації. Збройні дії більшовиків у широкому масштабі, що виконуються тисячними загонами, не розраховані на ліквідацію революційного руху на цій території, але мають за мету демонструвати час від часу перед нами військову могутність СРСР, що може служити конкретним доказом підривної роботи, яка ведеться агентами в нашому середовищі. З наближенням зими "агентурна розробка" має особливе значення. Тепер вживаються усі заходи з боку НКГБ, щоб якнайкраще провести агентурну підготовку. Ввести свою агентуру, починаючи від найменшого загону до провідних [о]кругів, по[віт]ів, команд і штабів, – основний напрям роботи НКГБ.

Якщо раніше ставився кінцевий термін ліквідації революційного руху, то тепер все, що робить НКГБ, розраховане на майбутнє. Кінець буває так чи інакше. В цій підлій роботі НКВД використовує:

1. Колишніх комуністів, засліплених більшовицькою пропагандою ще під час польської окупації Західно-Українських земель.

2. Комуністів, комсомольців і завербованих до агентурної роботи під час першої окупації Західно-Українських земель більшовиками 1939–1941 р.

3. Продажний елемент (спекулянти, проститутки і т. д.).

4. Морально слабкий елемент, що не витримує морального й фізичного терору, як, наприклад, арештовані НКВД за участь у революційній боротьбі під час німецької окупації, до яких підходять просто: "співробітництво з НКВД або розстріл", погрожують репресіями, вивозом сімей і т. д.

5. Співробітників адміністрації, [голів]* і секретарів сілрад, вчителів залякують передовою на фронті або каторжними роботами.

6. Священиків і церковну адміністрацію.

7. Немісцевий елемент, завербований агентурою, який проводить розвідку серед населення під видом втікачів з каторжних робіт Донбасу, Кривої армії, торговців, жебраків і т. д.

Завданням агентів є:

1. Влізати в ряди організації і придбати довір'я проводу організації і населення, щоб згодом зайняти керівні посади. Коли агент вже пролізе на керівне місце, його завдання полягає в тому, щоб найважливіші посади організації чи УПА засадити агентами НКВД або морально ослабити членами, що в майбутньому дадуть себе завербувати до співробітництва з НКВД.

2. Вести підривну роботу серед членів і народу, поширювати недовір'я низових членів і народу до проводу організації за допомогою наклепів та брехні. Дізнаватись про місцезнаходження квартири, крівки, цінних членів організації і командирів, про що нелегально повідомляти органи НКВД для захоплення або ліквідації людей.

3. Дізнаватись про продуктові магазини і видавати їх у руки НКВД.

4. Приготувати списки всіх людей, які не пішли в Криву армію, і дізнаватись про те, де вони перебувають.

5. Приготувати списки сімей, з яких хто-небудь є членом організації ОУН або УПА, для переселення їх у Сибір на каторжні роботи.

6. Стріляти командирів УПА під час боїв та інших зручних моментів.

Ось кілька прикладів агентурної роботи:

1. СИДОРЧУК Мелетій, син Сергія, 1915 року народження, уродженець села Дермань**, псевдонім "ПЛАТОН", "ІЛЬКО", "КАЙ-ДАШ" – агент НКВД з 1939 року, під кличкою "ІВАН". 14/XI-1944 року на допиті признався в такому:

За дорученням НКВД у 1939 році я виступаю з агітаційними промовами на мітингах для того, щоб заснувати колгоспи в селі

* У тексті: "предателі".

** У тексті: "Германь".

Дермань*, організовую молодь, комсомол, видаю в руки НКВД за належність до ОУН таких осіб:

СКОРОПАДА Олексія – вчителя, КІСЕЛЬЧУКА Євгена – вчителя, АНДРУЩУКА Петра – селянина, МАРТИНЮКА Федора – лікаря; всі вони зі села Дермань**. Завдяки моїй старанності були вивезені в Сибір сім'ї: СКОРОПАДА Олексія і ГРУНТА.

Під час приходу німців я отримав наказ від начальника НКВД залишатися в селі Дермань*** і провадити агентурну роботу під керівництвом СПІЧАКА Никифора, за псевдонімом "БИСТРОУМ". Від начальника НКВД СОЛОВІЙОВА отримую інструкцію зв'язатися з німецькою поліцією і за її допомогою боротися з подальшою революційною боротьбою українського народу.

За допомогою німців я виконав підлу роботу.

а) Доніс німцям про місцезнаходження УПА в селі Лятшівка Остринського району, що призвело до сутички, в якій загинуло 4 особи селян.

б) У травні міс[яці] 1943 р. був визваний мною акт на село Дермань Заслужена****, завдяки якому німцями було замучено 64 особи й спалені всі господарства.

в) Після того як повстанці розбили Мізоч і забрали цукор..... у вересні 1943 року, я доніс, що цукор вивезли повстанці в напрямку села Мостів; це викликало бомбардування с. Мостів, де згоріло кілька господарств і кілька десятків кубометрів цукру.

г) Доніс німцям про знаходження літератури УПА в селі Кудринь, внаслідок чого німці замучили кількох поранених повстанців і медсестру "Олю".

д) За моїм доносом німці провели операцію в селі Стуані*****, де спалено 6 господарств, пограбована церква й заарештовано 6 селян, яких вивезли на каторжні роботи до Німеччини.

Я особисто причетний до спалення цілого села Бужі, і спалення декількох десятків господарств у селі Мізочі.

е) Мною організовано напад німців на село Дермань, внаслідок чого були спалені всі господарства вулиць Ховрунії, Юстині і центр Дерманя.

ж) Мною були передані в руки німців такі особи:

МАКСИСЬ Соня – санітарка УПА, МАКСИСЬ Антон, сім'я "КОМАРА", ШАВРАНСЬКИЙ Антон – всі вони з села Дермань.

* Те ж саме.

** Те ж саме.

*** Те ж саме.

**** Очевидно: "Дермань-Залужжя".

***** Чотири крапки в тексті.

***** Мабуть: "Ступно".

з) 5/XI-1943 року я видав німцям дві криївки УПА в селі Суймах з кожухами і светрами.

и) Розбазарював зерно УПА і саботував обмолот зерна в Гурбах за допомогою своїх агентів ТРОХИМЧУКА Михайла з села Дермань і РОМАНЮКА Миколи з села Мізочі.

З приходом советів у 1944 р. я кілька разів зустрічаюся з СОЛОВІЙОВИМ, дістаю визнання за проведену агентурну роботу і стаю керівником агентури в районах: Мізоч, Здовбуш*, Остріг. Активно продовжую свою зрадницьку роботу, жертвою якої падають криївки з керівництвом і майном, криївки свідомих громадян і їх заховане від ворога майно.

Жертвою моєї агентури падають надрайонні провідники зі Здолбунівщини: СИМЕОН ЛОБОДА і ЧОРНОМОРЕЦЬ разом з 15-ма своїми співробітниками, районний провідник Здолбунівського району ХРЕСНИЙ разом з 17-ма революціонерами й багато інших осіб.

Я готую операцію на членів організації і майно в селі Дермань на 6/II-1944** року, яка через мій арешт не відбулася.

Готую списки цивільного населення, яке ухилилося від мобілізації в Красну армію, і списки для вивезення в Сибір.

2. Особливою турботою НКГБ охоплює ліс і лісові масиви, організовуючи в лісі цілий ряд "штатних працівників". Один з таких лісників полагоджував усі справи загонів УПА, що переходили через ліс, займався розквартируванням їх у лісі, збиранням і доставкою продуктів, служив інформаціями і розвідувальними даними. У нашій роботі показував себе кращим і відданим нашій справі. Насправді подавав НКГБ найточніші інформації про ліс, наводив загопи на советські засідки, організовував облави і т. д.

3. Одна розвідниця, жінка 50 років, роботою якої охоплювались найвищі командири, була агентом НКГБ з 1939 року.

Вона мала доступ у всі загопи і давала НКГБ цінні відомості, оскільки, крім даних розвідувального характеру, мала зв'язок з агентами всередині УПА. Створені нашим командуванням господарські і продуктові пункти в лісі оточили агенти так, що на 16 осіб в одному важливішому господарському центрі було 6 агентів. Вони виконували різну роботу. Займалися копанням магазинів і магазинуванням продуктових запасів, а плани розміщення регулярно подавали в НКВД. Під час генеральної операції вони повинні були відкопати всі господарські запаси, що означало би провал господарчих справ важливішої одиниці.

Слідкували за розміщенням збройних сил у лісі. Це було їм легко, оскільки при одержанні продуктів командири інформували про своє

* Мабуть: "Здовбиця" – село Здолбунівського району Рівненської області.

** Очевидно: "6/II-1944".

розташування. Вирізнялися при цьому особливою працелюбністю і завжди вважалися кращими працівниками.

Коли довелося їх брати, то всі працівники були дуже здивовані, що порядних і працелюбних людей арештовують. Організаторами такої агентури були особи, спіймані і випущені ще під час переходу фронту і пізніше. Їх тому прийняли на роботу, бо в часі німецької дійсності були вони порядні й активні, так що сумнівів у їх певності не було. Насправді ж вони були завербовані до співпраці з НКВД. Отримали завдання розміститися в пунктах і підшукували інших.

4. НКГБ досить скоро впевнилося, що збройними силами не може ліквідувати УПА, навіть за допомогою доносу добре організованої агентури з рядових стрільців.

Наприклад: у сотні було більше 10 агентів, помимо того сотня вважалася найбільш боездатною. Досить було командирів заборонити стрільцям відлучатися від загону, як зв'язки з НКГБ рвалися. Стрільцям-агентам не було корисним інформувати НКВД про загін, оскільки захоплена сотня обороняється, виникає бій, в якому падають і самі агенти, бо кулі не вибирають, хто агент, а хто повстанець. Для більш успішної боротьби з УПА НКГБ повело роботу серед командирів УПА, головне [для] НКВД було створити мережу з вищих кадрів УПА, проводячи це за визначеним планом-системою.

І так на визначеному терені українських земель доручення організувати таку мережу отримали командири, які працювали з НКВД у 1939-1940 рр., мали зв'язок з червоними партизанами або були завербовані після великої операції.

Без відповідної мережі ці командири-агенти також не були в стані повести велику роботу в тому місці.

Після однієї великої операції, яка хоча й не принесла нам великих збитків, але багато командирів впало на душі, цей момент використали командири-агенти, доводячи морально зламаним командирам даремність боротьби проти СРСР, переконав[ши] їх у безцільності цієї боротьби. Виходом з важкого становища повинна була бути співпраця з НКГБ, на котру немало [з] тих старшин погодилося.

За півтора місяця була створена достатньо добра агентурна мережа, утворені агентурні центри, зв'язані з большевицькими "ШТИЦПУНК-ТАМИ"* в лісах і райвідділах НКВД. В період організації цієї мережі агентура не виконувала ніякої роботи і НКВД нічого від них не вимагало, крім протоколів ї[х] нарад.

Пізніше повідомили відділ кадрів агентури, що відновлення прав старшин УПА можливе тільки після виконання серйозного завдання.

* *Stützpunkt* – опорний пункт, база (нім.).

Дається завдання в назначений день забрати всі архіви, передати важливу зброю і допомогти ліквідувати інші загоны. Це все повинно було робитися разом з військами НКВД. За одну ніч повинні були загинути провідники, командири, загоны, які знаходилися в лісі, повинні бути ліквідовані. Агенти спочатку повинні були виконати завдання і втекти до московських опричників.

Коли ж цей агентурний центр відкрив[ся] службою безпеки, НКВД не відмовилося від свого плану й пробувало повторити цю справу агентами інших центрів.

Це ж НКВД нічого не коштує, вони керують і ревізують не своїми людьми, а такі нашими "ХОХЛАМИ". Спеціальну увагу НКГБ приділяє завданням-замахам на осіб з проводів і командирів. Тому старається в центрах і штабах мати своїх агентів.

5. Агент "Ч" признає.

Агентурні завдання, які я отримував, були розраховані на повний розвал руху ОУН, активною пропагандою потрібно [було] довести молодим членам ОУН безцільність їх повстанського руху, неприглядність їх боротьби, і направити їх симпатії в бік СРСР і червоних партизанів. Взагалі йшлося про те, щоб посіяти недовір'я у кадрах ОУН-УПА, освоїти їх і переключити на боротьбу не за Самостійну Україну, а за Советський Союз.

Одночасно треба було підшукати однодумців організувати середина ОУН-УПА агентурну мережу. Моя агентурна робота полягала ще й у тому, що я як комендант боївки робив засідку або нападав на німців у населених пунктах, щоб цим спровокувати пацифікацію тих самих сіл. Після моєї засідки в селі Копитові на мадярів мадярами було спалене майже все село. Звичайно після таких випадків я намагався викликати незадоволення і гнів селян і спрямувати їх проти УПА.

Основна увага звертається на підригну пропаганду. Її повинні проводити агенти на кожному кроці й при кожній нагоді. Крім звичайних методів, спрямованих [...] і старих про неприглядність і недоцільність і т. д., треба було ще поширювати різні неймовірні чутки про УПА. Так, наприклад, перед жнивими ми ширили чутки про те, що загоны УПА будуть спалювати зерно на полях. Про вивезення людей до Німеччини ми розпустили чутки, що це робиться за угодою німців [з] ОУН. Також агенти готували населення до приходу Красної армії відповідною пропагандою про великі зміни в державному устрої СРСР, про те, що релігія тепер дозволена, що не буде колгоспів, щоб люди не втікали від мобілізації, щоби не думали, що з них будуть робити

* *Очевидно, текст втрачено при перекладі російською мовою.*

каральні загоны, замість того будуть брати нормально, що будуть проводити навчання, підуть у військові школи і т. д.

Агенти повинні були старатися, щоб загоны УПА вступали в бій тоді, коли немає перспективи виграти, коли їм може загрозувати повне знищення, і не допускати до бою, коли є дані про те, що можна розбити большевиків без власних втрат.

Широку мобілізацію [в] УПА агенти використали для того, щоб провести туди своїх агентів і звернути увагу на нацменів і східняків. Визначити, якої вони орієнтації, відшукати просоветський елемент і зв'язатися з ним.

Обов'язки агентів ні в чому не відрізняються від маси УПА і членів ОУН. Встановити всі способи їх конспірації, без особливих потреб не потрапляти в руки большевиків. Агенти повинні робити різноманітні перешкоди в поширенні організаційних лозунгів, листівок та літератури серед червоноармійців, не допускати поширення серед них організаційної пропаганди. Агенти впливають різними способами на встановлення шкідливої для партизанів бойової тактики. Об'єднувати боївки у великі групи і зводити бої провокативного характеру, в яких можна було б усім загонам зазнати великих втрат або цілком знищити, щоб знову цілком розчленили на великий проміжок часу, щоб встановити місце постою [і] без труду знищити.

А взагалі ціллю провокативних боїв є те, щоб:

- а) Фізично знищити найбільшу кількість повстанців
- б) Постійними невдачами деморалізувати військо і довести його боездатність до нуля
- в) Компрометувати УПА в очах населення
- г) Накликати репресії на село і викликати там гнів на повстанські загоны як причину всіх напастей.

Внаслідок агентурної роботи в деяких секторах революційного життя виник хаос, деякі загоны були морально розкладені і цілком втратили свою боездатність. Серед інших, де агентура не мала доступу, панував бойовий дух і віра в перемогу.

Розглядаючи агентуру всередині війська як єдиний необхідний спосіб для нової* ліквідації УПА, НКГБ звертає велику увагу на правильне поставлення і організацію її роботи. Тому для кожного більшого агента-керівника необхідно знати: як насадити в загоны агентуру й організувати агентурну мережу. Основою цього є вмільний добір людських кадрів, який проводиться за таким принципом.

Шаблону не повинно бути, до всіх застосовувати індивідуальний підхід. Все ж таки рекомендується намічати таких осіб серед більш

податливого до цієї роботи елементу, осіб, які були або є більш або менш тісними узами зв'язані з большевицькою владою.

У доборі місцевих людей, нічим не зв'язаних з большевиками, НКВД обережне і якщо можливо, то таких людей не зобов'язує. До людини, яку потрібно з самого початку переконувати, НКВД ставиться з недовір'ям. Такий набір людей вважається непрактичним, бо забирає багато часу і не завжди дає бажані результати. Дуже важливою справою у доборі людей [є те, що] потрібно вибрати відповідну психічну хвилю.

Моменти проникнення морального недовір'я, репресії і т. п., оскільки в такі хвилини воля людини стає слабкою і її легко зламати до кінця й дістати згоду для співпраці. Вивчення минулого особи і того середовища, з якого вона походить, відіграє при цьому першу роль. Дуже рахуються з тим, щоб не завербувати нестійку хитку особу.

Твердість і стійкість агента – це основна порука його успішної роботи. Правильно організована агентурна сітка старається охопити всі клітини організації і війська і добре зв'язатися між собою. Найнижчою клітиною вважається роздрібнений підзагін, так звана ланка з 5–6 осіб.

За агентурною інструкцією там повинен бути щонайменше один агент, а також у підзагін входить звичайно 1–2 агенти, який, своєю чергою, підпорядковується агентурному керівництву в загоні. З двох агентів у підзагоні один зв'язується з агентами "п'ятірок", збирає донесення, дає розпорядження, другий керує власною роботою і зв'язаний тільки з першим своїм заступником.

Агент підзагону "другий" повинен мати 1–2 особи зв'язку наверх. Такий самий вигляд має справа далі наверху. Порукою успішної роботи є дисципліна. В агентурній роботі немає жодного прохання, пропозиції – є тільки твердий наказ. Про невиконання наказу немає й мови.

За розконспірування роботи і невиконання наказу покарання однакове для всіх – ліквідація. Підривну пропаганду в УПА повинні вести всі агенти, однак найбільшу увагу покладається на тих, які безпосередньо зв'язуються з масами, – на агентів найнижчих клітин. Ніколи не вести ясну і рішучу пропаганду проти УПА і за советську владу. Використовувати найменшу можливість негативного характеру: невдалі бої, ситички, невідповідна поведінка командирів, погана тактика (все це підготовлене вище агентами-керівниками для проведення підривної пропаганди).

Агентів вчать бути твердими, вимогливими до своїх підлеглих, і таких же якостей вони повинні вимагати від усіх ближчих співробітників агентурної роботи.

Організованій агентурній сітці наказується:

- а) Зорієнтуватися у ситуації в лісі, дізнатися, які є загоны, місце розташування, відтинок маневру, становище людей в сотні, озброєння і т. п.

* *Мабуть: "новиої".*

б) Повідомити про загони, які організуються або повинні організуватися

в) Подавати детальні персональні дані командирів і стрільців окремих загонів і взагалі членства, справжні прізвища, місця народження або проживання

г) Одна з агентурних інструкцій вказувала як розкласти загони з бойового погляду. В основному загони на певних теренах повинні бути роздріблені до мінімуму, на невизначений час і до того треба було вести за будь-яку ціну.

Ідея цього плану роздріблення (неможливість частих зборів, передача наказів і рейдів і взагалі об'єднаних дій) в тому, що роздріблений на "п'ятірки" загін на практиці перестає існувати [як] бойова одиниця. Для НКВД не було ніяких труднощів такі "п'ятірки" розкласти або фізично знищити. Тут потрібно ще взяти до уваги той факт, що в кожній такій групі НКГБ хоче мати не менше одного агента. Цей агент може легко протягом довшого часу перетягнути решту людей на свою сторону. Навіть коли [б] дійшло до сутички з НКВД, то 5 осіб роздроблених агентурно не зможуть чинити серйозний опір.

Реалізація цього плану дала б можливість органам НКВД ліквідувати УПА без великих зусиль. Однак щоб верховне командування УПА не вгледіло в цьому плані большевицької агентурної руки, агенти з відповідною пропагандою намагалися створити серед командирів і стрільців УПА відповідну тенденцію до роздроблення, яка повинна була настати не як результат наказу командира-агента, а як результат добре проведеної агентурної роботи в загонах.

Настав великий провал в агентурній роботі, – признається в подальшому агент "Ч", – взято значну кількість агентів.

На запитання, що робити у випадку, коли валиться агентурна мережа, НКГБ відповідало: "Бути на місцях і продовжувати роботу". Ця відповідь мене як агента здивувала. Я переконався, що для НКВД або НКГБ нічого не значить, будемо ми як агенти жити чи загинемо.

Цих лише кілька зізнань агентів НКВД дають страшний образ підлої роботи сталінських собак. Ці жахливі операції, які проводяться в селах і містах, вивезення сімей на Сибір, – все це підготовлене наперед мерзеними зрадниками-іуда[ми], агентами і сексотами. Для маскування іноді вивозять сім'ї своїх агентів, очевидно, не в Сибір. Ось цим остерігайтеся, члени організації, УПА і народ, від небезпеки з боку агентів і сексотів і підлої роботи НКГБ. Вони стараються всюди пролізти до організації, в УПА, дістати довір'я народу, щоби при тім все розвідати. Сталінські собаки знають, що сила народу в його солідарності, єдності і довір'ї до проводу. Тому вони стараються посіяти недовір'я одних до других, розбити єдність і дружність народу.

Всі ці підлі гади стараються йти рука в руку разом з фашистською роботою, щоб лише знищити український народ і самому користуватися великими багатствами України. Ми маємо багато матеріалів, які свідчать про те, що агенти НКВД натравлюють гестапо на український народ, щоб за допомогою чужих рук його знищити. А гестапо хоча й знало про те, свідомо користувалося у боротьбі з українським революційним рухом агентами НКВД. В тій площині гестапо і НКВД знаходило спільну мову, тому що мали одну й ту ж ціль – знищити український народ.

Будьте пильні, небезпека агентурної роботи велика. Проводити цілком успішно боротьбу можна буде тоді, коли вся організація, стрільці УПА і весь український народ будуть мати відкриті очі, будуть вміти бачити замаскованого ворога, викривати його. Підлого гада потрібно спільно всіма силами, дружно, солідарно й не оглядаючись знищувати. Потрібно навчитися зберігати громадські, військові та організаційні таємниці, працювати й мовчати, припинити загальну балаканину про всі справи революційної боротьби, тому що ворогу інформації* і говорити тільки широко про нашу програму, поширювати ідеї, лозунги того, за що ми боремося. Треба навчитися за справами, а не словами розрізняти, хто свій, а хто ворог, укріпляти довір'я до проводу, яке ворог намагається підірвати, солідно і точно виконувати його накази.

Хто поширює недовір'я, недовір'я до проводу, саботує, не виконує наказів проводу, поширює фальшиві чутки і плітки, відмовляється від активної боротьби з НКВД, хто заховався, як миша, в нору і проводить дорогий час від життя свого народу, його провідного авангарду, бездіяльно, пасивно і вичікуючи, – це агент НКВД, свідомий або несвідомий.

Підла робота агентів НКВД розкрита, кожний з допитаних агентів видав своїх співників і їх чекає кара революційного часу. Як би вони не маскувалися, де б вони не ховалися, їх знайде суворя рука революції.

Собакам – собака смерть, презирство всього народу й гоніння навіки. Ті, хто несвідомо дав себе втягнути в злочинні сіті, тепер зрозуміли підлість тієї роботи і хочуть чесно боротися в революційних рядах народу проти НКВД – повинні негайно порвати з тією чорною роботою й активно допомагати вирвати з коренем цей бур'ян.

Всі до боротьби з агентами НКВД.

Смерть сталінським собакам.

Переклад з української (СТОЯНОВА)

Державний архів Львівської області,

Ф. П-5001. – Оп. 6. – Спр. 54. – Арк. 1–5зв. Машинопис. Копія.

* Так у тексті.